

AZ 1. BOLGÁR HADSEREG HADMŰVELETEI MAGYARORSZÁGON 1944—1945-BEN

A. Karasztojanov ezredes

1. Az 1. Bolgár Hadsereg megalakulása

1944. OKTÓBER 28-ÁN, Moszkvában Bulgária kormánya aláírta a Szovjetunió, Anglia és az Egyesült Államok kormányaival a fegyverszüneti egyezményt. Az egyezmény „B” cikkelye alapján a bolgár kormány kötelezte magát arra, hogy szárazföldi, tengeri és légi erőket bocsát a szövetségesek rendelkezésére, amelyek a szovjet főparancsnokság vezetése alatt részt vesznek a további hadműveletekben.

1944 október elejére a mozgósítások eredményeként a bolgár haderő már három hadseregből, az 1., 2. és a 4. hadseregből állt. Hadrendjében 9 gyaloghadosztály, 1 gárdahadosztály, 1 páncélos, 1 lovas és 1 határőr dandár volt.

A bolgár haderő 1944 október elejétől részt vett a szovjet hadsereg támadó hadműveleteiben Dél-Szerbia és Macedónia területén. A hitlerista Németország ellen vívott háborúban való tevékeny részvételével Bulgária kivívta magának azt a jogot, hogy a békeszerető népek családjának egyenrangú tagja legyen. Bulgária abban a nemzetközi helyzetben kapcsolódott be a harctevékenységbe, amikor a közös katonai erőfeszítések a hitlerista tömb teljes szétzúzására és a tartós, igazságos béke megteremtésére irányultak.¹

1944. november 17-én a 3. Ukrán Front parancsnoka, F. I. Tolbuchin marsall, a Szovjetunió szófiai követségén találkozott a Bolgár Néphadsereg főparancsnokával, Iván Marinov tábornokkal és közölte vele, hogy a Bolgár Hadseregnek még egy öt-hat gyaloghadosztályból (kb. 12 000 ember) álló hadsereget

¹ Bolgár Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: BHL.) 6. alap. 1. jelzet 1. sz. ügyirat, 1—2. lapok.

kell szerveznie, megfelelő közvetlenekkel. Ez a hadsereg előreláthatóan Belgrádtól nyugatra a Duna és a Száva folyó közötti területrészen működik majd. A hadsereg hadműveleti tekintetben a 3. Ukrán Front parancsnoksága, minden más tekintetben pedig a bolgár kormány hadügyminisztere alárendeltségébe fog tartozni.²

Másnap, 1944. november 8-án a szervezeti kérdések megbeszélésére a Bolgár Néphadsereg főparancsnoka megjelent a 3. Ukrán Front parancsnokánál és részletes szóbeli jelentést tett neki a Bolgár Néphadseregére rótt feladat teljesítésének lehetőségeiről. A jelentést előzetesen meghallgatta és jóváhagyta a Minisztertanács elnöke, a hadügyminiszter és a belügyminiszter.

A bolgár főparancsnok és Tolbuchin marsall abban állapodtak meg, hogy a hadsereg elszállítását november 25-én kezdi meg. A szovjet parancsnokság naponként 6—8 vasúti szerelvényt bocsát a hadsereg rendelkezésére. A hadsereget fegyverrel, lőszerrel és benzinnel a szovjet parancsnokság látja el. Szénát, szalmát és faanyagot a csapatok a helyszínen szereznek be, minden másról a bolgár kormány gondoskodik.³

1944. november 28-án a Minisztertanács 22. számú jegyzőkönyvének határozatával jóváhagyta egy külön bolgár hadsereg megalakítását, amely proletár nemzetközi kötelezettségét teljesítve, F. I. Tolbuchin marsall parancsnoksága alatt részt vesz a Magyarországon folyó további hadműveletekben.

F. I. Tolbuchin marsall és Ivan Marinov tábornok, főparancsnok közötti megegyezés alapján haladéktalanul megkezdődött az újonnan alakult hadsereg egységeinek feltöltése. Vasúti szállításukra az alábbiak szerint intézkedtek: a 8. lövészadosztály (12., 23., 30. lövészezred) indulása november 25-én; a 3. lövészadosztály (11., 24., 29. lövészezred) indulása november 28-án; a 11. lövészadosztály (13., 41., 42. lövészezred) indulása december 3-án; a 12. lövészadosztály (31., 32., 46. lövészezred) indulása pedig december 7-én.

A hadsereg vezérkarának 1944. XII. 6-án kelt IV—M 1547. számú levele értelmében a fel nem töltött I. Gárda Gyalog hadosztály helyett a 10. Rodopei Lövész Hadosztályt (10., 47., 44. lövészezredeket) és később a 16. lövészadosztályt (57., 58., 59. lövészezredeket) kell a hadsereghez beosztani. November 25-én megindult az I. Bolgár Hadsereg vezérkarának és a hadseregközvetleneknek a megszerzése is.

² BHL. 6. a. 1. jelzet 1. sz. irat 8—17. lapok.

³ BHL. 6. a. 1. jelzet 1. sz. irat 1., 5., 6., 8—17. lapok.

Ebben az időben a 3. és a 8. lövészadosztály a bolgár—török határon állomásozott, de állományának alig 60⁰/₀-a volt feltöltve. A 2. hadsereg 11. és 12. lövészadosztálya, amely már a háború első szakaszában részt vett a hadműveletekben és Szerbiában tartózkodott, csupán 75⁰/₀-ban volt feltöltve.⁴

A hadsereg kötelékeinek és egységeinek az újjászervezése, feltöltése és kiegészítése a Bezden—Mohács—Batina körzetekben, majd később Nagyatád—Barcs—Harkány—Szigetvár körzetekben való összpontosítása a Nyugat-Magyarországon végrehajtandó támadó hadműveletekre való felkészülésükkel párhuzamosan történt.⁵

1944. december 8-án a hadsereg Sztara—Pazova községben tartózkodó vezérkarához érkezett F. I. Tolbuchin marsall, magasrangú katonatisztek társaságában. Az I. Bolgár Hadsereg összetételének és szervezetének a kérdésével foglalkozva Tolbuchin marsall javasolta, hogy a hadsereg állományát még egy hadosztállyal növeljék és erősítsék meg a hadsereg páncéelhárító tüzérségét, valamint a hadsereg ellátó raktárainak rendszerét. Felhívta a figyelmet a szállítási és hírközlési eszközök elégtelenségére, s különösképpen a hadsereg különféle fegyverekkel való felszerelése és a tüzérségnek néhány fajta lőszerben észlelhető mennyiségi hiányának veszélyes következményeire.⁶

1945 februárjában a hadsereg szervezetében és felfegyverzésében néhány fontos intézkedést hajtottak végre. Ezek közül a leglényegesebbek az alábbiak:

A századokban, útegekben és az egyes szakaszok élére a parancsnok mellé politikai helyetteseket neveztek ki. Az ezredekhez géppuskás századokat osztottak be. A 3. és a 4. hadtestnél vezérkart szerveztek. Két hírközlő századot, hadtáposztásokat s a hadsereghez, az ezredekhez, zászlóaljokhoz és a századokhoz felderítő osztagokat létesítettek. A hadsereget ezenkívül egy harcokosi zászlóaljjal is megerősítették. A végrehajtott szervezeti módosítások érezhetően javították a hadsereg összetételét és fokozták harckészségét.⁷

Mielőtt az 1. Bolgár Hadsereg végrehajtotta volna az erők összpontosítását, Magyarországon, a két folyó — a Duna és a Száva — közötti területen harctevékenységre került sor, amelyekben a korábbi hadműveletekben még részt nem vett csa-

⁴ BHL. 767/2., 980—15., 2383/1—1. sz. iratok.

⁵ BHL. 2461/1—11., 2527/1—4. iratok, 2. a. 8. sz. irat 1—169. lapok.

⁶ BHL. 2. a. 74. irat 9. lap, 21. a. 68. irat 1—34. lap.

⁷ BHL. 2. a. 8. irat 470. lap, 1. jelzet, 21. irat 3—7. lap, 35. irat 32. lap.

pategységek is átestek a tűzkeresztségen. 1945. január 1-én a hadsereg azt a feladatot kapta, hogy a jugoszláv egységeknek adja át a Duna, a Száva és a Dráva folyók között elfoglalt állásait és Szigetvár—Pécs körzetétől nyugatra, a Dráva folyó északi partjára vonuljon, majd a szovjet és a jugoszláv csapatokat felváltva, szervezze meg ennek a körzetnek a védelmét. 1945. január 20-án a hadsereg elfoglalta az Ötvöskónyitól Torjéncig terjedő, mintegy 120 km hosszú védelmi sávot. Ebből 90 km közvetlenül a Dráva folyó partján húzódott.

Az 1. Bolgár Hadsereg jobboldalán az 57. szovjet hadsereg, baloldalán pedig a 3. jugoszláv hadsereg harcolt. A bolgár hadsereg védelme egy lépcsőből és tartalékból állt. Az egyes hadosztályok a következőképpen helyezkedtek el: Nagykorpádtól Rinya-Ujnépig délre a 10. lövészadosztály, Heresznyétől Barcsig a 8. lövészadosztály, Daránytól Vajszlóig a 11. gyaloghadosztály, Dráva-Gárdonytól Torjéncig a 3. lövészadosztály. Kardarkút és Németland községek körzetében a 12. gyaloghadosztály, Kálmánca, Istvándi és Darány községek körzetében a 16. gyaloghadosztály volt tartalékban. A hadsereg vezérkara Szigetváron állomásozott.⁸

2. Az 1. Bolgár Hadsereg védelmi hadműveleteinek előkészítése

1944 decemberének első felében a 3. Ukrán Front a Budapesten körülrzárt német és fasiszta csapatok megsemmisítésére folytatott hadműveleteket. A Front parancsnoksága a déli szárnyról szovjet csapatteket vont el és helyükre az 1. Bolgár Hadsereg lépett.

A szovjet hadsereg frontjának átkerülésével a Duna nyugati partjára és Budapest felszabadulásával a német-fasiszta hadvezetés veszélyes helyzetbe került Dél-Németország és Ausztria területén. Ezért a Balkán félszigetről és Észak-Olaszországból gyors ütemben csapategységeket vont ki a fenyegetett terület védelmére, sőt Hitler utasítására a nyugati frontról is jelentékeny erőket dobott át Magyarországra. A német hadsereg vezérkarának volt parancsnoka, Keitel tábornok naplójegyzeteiben a következőket írta: „A Führer úgy vélte, hogy a jelenlegi helyzetben döntő jelentősége van a nagykanizsai 70 000 tonna kőolajnak, valamint Bécs és Ausztria biztosításának... ebből kiindulva elrendelte, hogy a 6. SS Páncélos hadsereget irányítsuk át Magyarországra.” Görlitz „A német vezérkar” című,

⁸ BHL. 6. a. 1. jelzet 1. irat 1—103. lap.

1952-ben Nyugat-Németországban megjelent könyvében ezeket írja: „A 6. Páncélos hadsereg legnagyobb részét átdobták Magyarországra, ahol Hitler a Balaton tónál az oroszok déli szárnyára nagy támadást tervezett végrehajtani a magyar nyersolajtermelő körzet birtoklása céljából. Ezzel együtt akarta a német frontot a Duna nyugati partjára visszaállítani.”

1944. december 30-án az 1. Bolgár Hadsereg vezérkara egy 001 021/OP jelzésű rejtjeles táviratot kapott, amely az alábbi feladatot tűzte a hadsereg elé: „A hadsereg magyar területen a Dráva folyótól északra és Pécs városától délnyugatra csoportosítsa át erőit és itt foglaljon el védelmi állást. Akadályozza meg, hogy az ellenség a 3. Ukrán Front főerőinek hátába kerüljön.

A hadsereg elé állított feladat érthető volt, de egyszersmind igen nehéz. A parancsnokság még nem rendelkezett pontos adatokkal a német hadsereg által tervezett három támadásról, amelyek közül kettő az 1. Bolgár Hadsereg szárnyaira irányult a következőképpen: a 2. Páncélos hadsereg (hét hadosztálynyi erővel) Nagykanizsa körzetéből Kaposvár irányába, a jugoszláviai Dolni—Miholjac körzetében állomásozó „F” hadseregcsoporthoz pedig a Dráván keresztül (tíz hadosztálynyi erővel, amelyből hat az első lépcsőben helyezkedik el), Pécs és Szekszárd irányában tervezett támadást. Az ily módon megteremtett mintegy háromszoros erőfölény a támadó német-fasiszta csapatoknak lehetővé tette volna az 1. Bolgár Hadsereg védelmének áttörését, a hadsereg szétszórását és megsemmisítését. A támadók ezzel két célt kívántak volna elérni: azt, hogy a bolgár néphite rendüljön meg hadseregében és a hazafias ügy sikerében: a hitlerista Németország fölött aratandó győzelemben. Ugyanakkor a támadók kijutottak volna a Dunához, a 3. Ukrán Front hátába és ez megghiúsította volna a Frontnak Bécs irányába tervezett támadó előkészületeit. Ezzel elvonta volna a fő hadműveleti területről: Kelet-Németországról a szovjet hadvezetőség figyelmét.⁹

1945 januárjában és februárjában, hideg és ködös időben (a hőmérséklet 2—7° között ingadozott) a hadsereg harcok- és gyalogsági támadások elhárítására műszaki intézkedéseket hajtott végre. Két, egyenként 2—3 védelmi állásból álló védőövet építettek ki 4—6 km mélységben. Valamennyi védőállás közlekedő árkokkal, fedett árokreszkekkel, figyelő és parancsnoki pontokkal ellátott 1—2 árokrendszerből állt. A gyalogságot tá-

⁹ A Szovjetunió Honvédelmi Minisztériumának Levéltára (továbbiakban: SZU HML.) 38. jelzet 635. sz. irat.

mogató tüzérséget az első állásokban helyezték el és a hozzá vezető területsávokon aknazáratokat telepítettek. A haladó gondolkodású magyar lakosság segítségével a védőöv csaknem valamennyi figyelőpontja kiépült és mindenüvé páncélelhárító- és drótakadályokat állítottak.¹⁰

Az 1. Bolgár Hadsereg védelmi hadműveletére vonatkozó határozat értelmében a hadsereg az alábbi csoportosulásban helyezkedett el: az ellenségnek nyugatról, Nagyatád—Lábod—Kadarkút irányából várt támadása szempontjából legalkalmasabb területet a 3. hadtest (a 8. és a 10. lövészhadosztály, tartalékban a 12. lövész hadosztállyal) védelmezte. A hadtestet a hadseregtüzérség négy tüzérosztályával erősítették meg Barcs község körzetében. A hadtest vezérkara Erdősokonyán állomásozott.¹¹

Ha az ellenség Jugoszláviából, a Dráván át indítana támadást, akkor erre két irányban számíthatott a bolgár hadvezetés: Maszlovina—Vajszló—Pécs irányában, illetve Dolni—Miholjác—Harkány—Pécs irányában. Ezt a két irányt a 4. hadtest hadosztályai (a 11., a 3. lövészhadosztály és a 16. tartalék lövészhadosztály) védelmezték. Gyakorlatilag a Dolni—Miholjác—Pécs körzetében, ahonnan az „F” német hadseregcsoport támadása várható volt, csupán a 3. lövészhadosztály (a 11., 24. és 29. lövészezred) volt védelemben. Ennek a lövészhadosztálynak a Dráva folyó északi partján 46 km széles frontszakasz kellett védelmeznie. A hadtest egy tüzérosztállyal volt megerősítve. A hadtest vezérkara Magyarmecske községben állomásozott.

A Drávánál védelembé berendezkedett csapatok közötti együttműködés biztosítására a hadosztályok vezérkarai részletes terveket, ún. „hadműveleti irányelveket” dolgoztak ki, amelyekben rögzítették azokat a lehetséges irányokat, ahonnan az ellenség támadást indíthat. Ezek a tervek azokat az általános intézkedéseket is tartalmazták, melyek a gyalogság és a tüzérség együttműködésére vonatkoztak.

A katonák katonai és politikai felkészültségének elmélyítése és gazdagítása céljából a parancsnokság az alábbi intézkedéseket hozta: a parancsnokok, a politikai helyettesek, a tiszt-helyettesek és a legénység között írásos ismeretterjesztő anyagokat osztottak szét és előadásokat tartottak nekik. A hadosztályoknál és az ezredeknel tudományos konferenciákat tartottak, valamint rövid tanfolyamokon biztosították a parancsnokok és

¹⁰ BHL. 6. a. 977/3. irat, 1. sz. irat 043/I., 053/II.

¹¹ BHL. 6. a. 2—470., 2—452., 2—625. iratok.

a szakképzettek továbbképzését. Katonai és vezérkari foglalkozásokat és bemutatókat tartottak, ezeken a szomszéd 57. szovjet hadsereg tisztjei is részt vettek. Január 16-án Blagodatov tábornok, az I. Bolgár Hadsereg tanácsadója, előadást tartott a hadosztályparancsnokoknak és politikai helyetteseknek „A védelmi harc megszervezése és lebonyolítása” címmel. Január 15-én ugyanebből a tárgykörből törzsparancsnoki foglalkozás volt.¹²

A parancsnokság rendszabályokat foganatosított az alakulatok és egységek felderítő tevékenysége és a hadtápszolgálat megjavítására is. Valamennyi alakulatnál gyakorló riadókat hajtottak végre és ellenőrizték a katonák harckészültségét.

A védelem hadműveleti és harcászati előkészítésével egyidejűleg biztosították a hadsereg erkölcsi és politikai felkészültségének erősödését is. A parancsnokhelyettesek felvilágosították a csapattestek állományát az 1. Bolgár Hadsereg részvételének jelentőségéről a fasizmus végső szétzúzásaért vívott harcban, arról, hogy a hadsereg felszabadító küldetést tölt be a testvéri magyar néppel szemben és ezért szilárdan ellen kell állni az ellenség támadásának és meg kell akadályozni hadműveleti elképzeléseinek végrehajtását.¹³

Agitációs csoportok alakultak, frontújságok jelentek meg, így a hadsereg által kiadott „Frontóvak”, valamint a hadosztályoknál és az ezredeknél szerkesztett újságok, faliújságok, röplapok. Bulgáriából három színházi együttes érkezett a frontra. Ezeknek nagy szerepük volt a hadsereg erkölcsi állapotának megerősítésében. Jelentékeny számú író és újságíró csoportot is vezényeltek a frontra, akik bekapcsolódtak az alakulatok és egységek aktív politikai munkájába, a parancsnokhelyettesekkel együtt felvilágosították a katonákat a Magyarországon vívott háború igazságos céljairól. Elmondták, milyen fáradhatatlanul dolgozik odahaza a nép, s milyen reményeket fűz az 1. Bolgár Hadsereghez, amely a néphez tartozik szellemében, jellemében és tartalmában egyaránt.

A széleskörű politikai nevelőmunkának eredményeképpen a hadsereg 1945 március elején egységes harci egységet alkotott, melyben a harcostól a parancsnokig mindenki tudta, hogy miért küzd. A Bolgár Kommunista Párt vezette új típusú fegyveres erő állományának öntudata olyan fokra emelkedett, hogy az megakadályozta az ellenséges propaganda befolyását, a burzsoá erkölcs züllesztő hatásának, a zsákmányolásra irányuló

¹² SzÜ HML. 635. sz. irat.

¹³ BHL. 2. a. 1. jelzet 76. sz. irat 1219–224. stb.

háborús pszichózisnak, a helyi lakossággal, a hadifoglyokkal és a magyar katonaszökevényekkel szemben való megengedhetetlen viselkedésnek az érvényesülését.

Március 5-én délután F. I. Tolbuchin marsall látogatást tett az 1. Bolgár Hadsereg szigetvári vezérkaránál és négy órán át tartó tájékoztatást adott a 3. Ukrán Front nyugati irányban indítandó támadó hadműveleteinek előkészületeiről és az 1. Bolgár Hadsereg feladatairól a front nyílt szárnyának és hátának biztosításában, esetleges ellenséges támadás esetén.

3. A hitlerista parancsnokság terve

A Lóhr vezérezredes parancsnoksága alatt álló „F” hadseregcsoport az alábbi tervet dolgozta ki az 1. Bolgár Hadsereg megsemmisítésére és a Duna vonalának az elérésére, hogy találkozhasson a nyugat felől támadó 2. páncélos hadsereggel.

A 91. hadtest (a 297., 104. és 528. gyaloghadosztály) március 5-ről 6-ra virradó éjszaka erőszakos átkelést hajt végre a Dráva folyón, a 297. gyaloghadosztály hidfőállást foglal el és biztosítja a hadtest többi egységeinek átkelését a folyón. Március 6-án estig a támadó egységeknek birtokba kell venniök a Harkánytól és Siklóstól északra elterülő magaslatokat. A továbbiakban 6—8 hadosztálynyi erővel Pécs—Szekszárd irányában kiszélesítik az addig elért térfelületet. A Dolni—Miholjac körzetében végrehajtott fő átkeléssel egyidejűleg egy kisegítő átkelési hadműveletet is végrehajtanak Valpovó körzetében Beli Monasztir irányában, a 12. jugoszláv hadtest védelmi vonala ellen.

Dolni Mihajlac körzetében a német parancsnokság nagy mennyiségű vízijárművet összpontosított, egyszerű gumicsónakokat, motorcsónakokat, továbbá egy 25 tonnás híd építéséhez szükséges anyagot. A Dolni Mihajlac körzetében készülő támadás leplezése céljából ezen a területen nem hajtottak végre semmiféle erőszakos felderítést, viszont annál többet Barcs körzetében, azzal a céllal, hogy eltereljék a védelem figyelmét.¹⁴

A Dolni Miholjac, Harkány és Pécs irányában támadó német egységek erőfölénye a védőkkel szemben az alábbi volt:¹⁵

¹⁴ M. Molahov: Balatontól Bécsig, 1961. Allami Katonai Kiadó (továbbiakban: AKK.) 60—62., és A Honvédő Háború rövid története, 1958. 215—217. oldalak. bolgárul).

¹⁵ Uo. 61—62. old.

Első nap — március 6.

Alakulatok:	Saját	Ellenség	Arány
Lövészászlóalj 3. és 11. lövészadosztály	9	24	1 : 3,5
Utászászlóalj 3.	1	4	1 : 4
Aknavető századok 3.	6	19	1 : 3
Ágyúk — tüzérség 3.	21	64	1 : 3

Második nap — március 7.

Lövészászlóalj 3. és 11.	18—21	34—42	1 : 2—2,7
Utászászlóalj 3. és 11.	2	4—6	1 : 2—3
Aknavető századok 3. és 11.	12	38	1 : 3
Tüzérség (75—105 mm lövegek) 3., 11., 16.	62	216	1 : 3,5
Harckocsik 3., 11., 16.	21	75	1 : 3,5

A 91. német hadtestnek a Dráván keresztül végrehajtandó támadása tervét a hitlerista parancsnokság „Hegyi ördög”-nek¹⁶ nevezett külön tervben dolgozta ki. Eszerint a következő feladatokat kellett megoldani:

1. A Dráván való átkelést meglepetésszerűen (tüzérségi előkészítés nélkül) Dolni Miholjac körzetében kell kierőszakolni Tésenfától délre és a felrobbantott hídtól nyugatra a 297. gyalogadosztály (az 523., 522. és 524. gyalogezred) erőivel olyképpen, hogy hídfőállás létesüljön a Harkánytól és Siklóstól északra elterülő magaslatok irányában. A hadműveletet március 6-án estig végre kell hajtani.¹⁷

2. Március 6-a folyamán és a március 7-re virradó éjszaka át kell vinni a hídfőállásba a 91. hadtest hátralevő erőit is, a hídfőállás kibővítése céljából. Ezek az erők elfoglalják a falvakat és átvágva a pécsi műutat, biztosítják a támadás sikeres kibontakozását északi és nyugati irányban. A nap folyamán a többi egység is felzárkózik a harcoló egységekhez.

¹⁶ BHL. 6. a. 1. jelzet 1. sz. irat, A Honvédő Háború rövid története 237—238. oldalak.

¹⁷ Uo. 217. old.

3. Az ezt követő 2—3 napon az „F” hadseregcsoport második lépcsőben elhelyezkedett egységei is átkelnek a folyón és megkerülik Pécset és északkeleti irányban további tért nyernek.

4. A Dolni Miholjác-i fő átkelési művelettel egyidejűleg hasonló jellegű hadműveletet hajtanak végre a 11. és 264. gyaloghadosztály erőivel Valpovo körzetében.

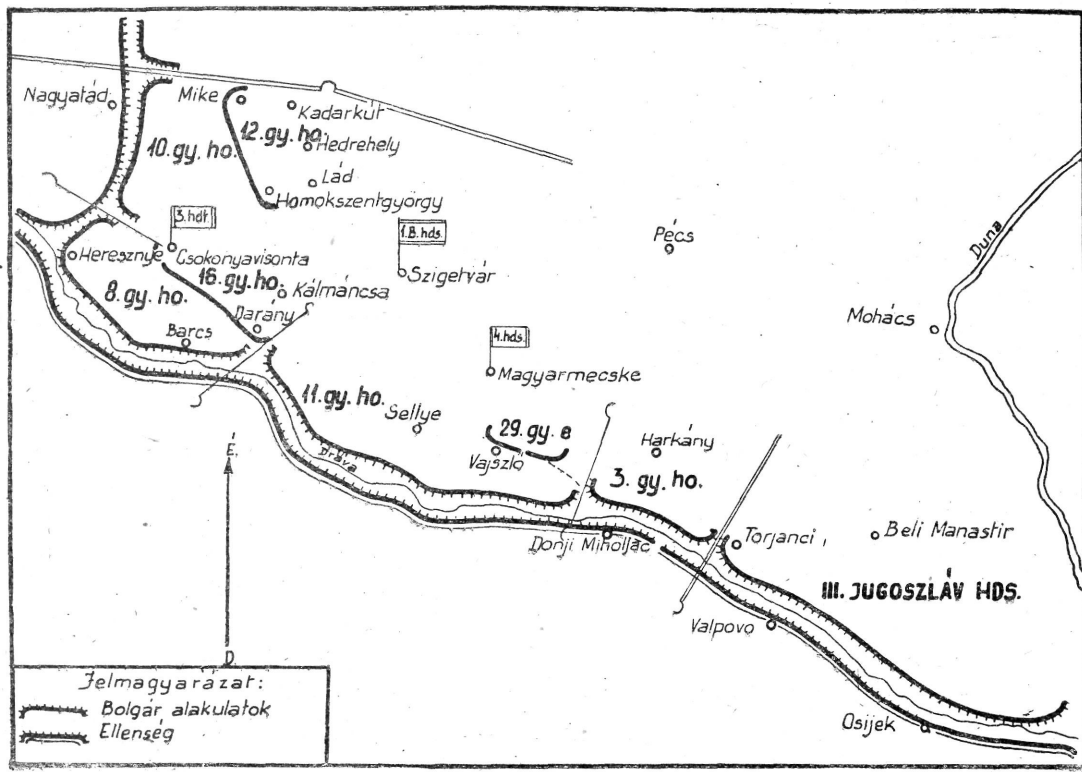
Az északon elhelyezkedő szovjet tartalékok megérkezéséig fel kell számolni a bolgár hadsereget. A Dráván való erőszakos átkelés első napjaiban nem szabad foglyokat ejteni. A part mentén védőket zajtalanul, közelharcban kell megsemmisíteni.

4. Védelmi harc a drávai frontszakaszon

1945. március 6-án éjjel 1 óra 20 perckor az 523. német gyalogezred gumi- és rohamcsónakokon megkezdte az átkelést a Dráván. Ezt követte 4 óra 00 perckor az 524. gyalogezred is, az első átkelési helytől keletre. Hajnalhasadtáig csaknem teljesen megsemmisítették az itt védelemben levő 3/11. és 3/41. lövészrezredeket és sikerült elfoglalniok Szaporca, Drávacséhi, Drávpalkonya, Drávaszabolcs és Gordisa községeket. Majd a támadó egységek megszállták Kémest, Kovácshida környékét és Ipacsa-tanyát. Az elfoglalt terület 4—6 km mélységű és 10 km szélességű volt. Függetlenül a kivívott sikerektől, az ellenségnek nem sikerült elérnie a Harkánytól északra fekvő magaslatokat és ez megnehezítette, hogy a további sikerek biztosítására újabb erőket vessen harcba. Lóhr vezérezredes e sikertelenség okáról a már említett naplójegyzeteiben a következőket írja: „A Dráván való átkelés oly későn és lassan ment végbe, hogy nem sikerült március 6-án átkelnünk a folyón. Ezt később az orosz harci repülőgépek tevékenysége is akadályozta. Még március 6-án megkezdődtek a bolgárok ellentámadásai is s ezeket heves tüzérségi tűz, valamint az orosz sorozatvetők tüze kísérte...”¹⁸

Az ellenség által elfoglalt hídfőállás megsemmisítésére a 3. lövészadosztály parancsnoka a 24. lövészrezred erőivel Drávaszabolcs irányában ellentámadást indított, bár a németek ezt visszavetették, mégis sikerült visszafoglalni Gordisát. Nem járt eredménnyel a hadosztály 29. gyalogezredének és a 11. lövészadosztály 11. lövészrezredének ellentámadása sem. Ekkor a

¹⁸ A Honvédő Háború rövid története. 238. old.

Az 1. Bolgár Hadsereg helyzete 1945. március elején

hadserg parancsnoka a hadsereg tartalékában levő 1. lövész-ezredet és páncélos zászlóaljat irányította a hídfőálláshoz. Az ellenség ideiglenesen félbeszakította előnyomulását és hozzálátott az elfoglalt lakott helységek megerősítéséhez.

Március 7-én az ellenség a 104. gyaloghadosztályt, a hadtestközvetlenhez tartozó tüzérség egy részét és az 528. gyaloghadosztály néhány egységét átirányította a „Feketevíz” csatorna torkolatához és sikerült elfoglalniok Gordisa és Maty községeket, és a Drávaszabolcsnál küzdő 24. bolgár lövészezred háttába kerültek. A harcok rendkívül hevesé váltak. A 11. bolgár lövészadosztály Szaporca, a 3. lövészadosztály Drávaszabolcs körzetében végrehajtott ellenlökései feltartóztatták és megbonították ugyan az ellenséget, de a hídfőállás felszámolását nem sikerült megvalósítaniok.¹⁹

Március 8-án a németek a 91. hadtest erőin kívül harcba vetették a „Weichs” csoport egy egységét, a 606. számú „kozák” ezredet és más alakulatokat, hogy megállítsák a Pécs város körzetéből ideirányított feltöltetlen 84. szovjet lövészadosztály ellenlökését. Az itt védő 11. és 3. bolgár lövészadosztályoknak sikerült visszafoglalniuk Tésenfát, Szaporcát és Drávaszabolcsot, de Drávaszabolcsból visszavetették őket. A 84. szovjet hadosztálynak azonban sikerült visszafoglalnia Mátyot és Gordisa egy részét.²⁰

Március 9-én a német csapatoknak nagy ember- és anyagveszteség árán sikerült megtartaniuk állásaikat és megállítaniuk egy újonnan odavezényelt szovjet lövészadosztálynak, a 133. szovjet hadtest 122. lövészadosztályának a támadását. A nevezett hadtest két hadosztálya (a 84. és a 122. lövészadosztály) szívós, de sikertelen harcokat vívott Drávaszabolcs és Gordisa birtoklásáért.

Mivel az 1. Bolgár Hadsereg a Bécs irányában támadó hadműveletekre készülő 3. Ukrán Front szárnyát védelmezte, nem számíthatott a szovjet parancsnokság tartalékainak számottevő segítségére, márcsak azért sem, mert ilyenek akkor még nem voltak. A legtöbb, amit a bolgár parancsnokság tehetett a bolgár védelem két szárnyán támadó fasiszta hadseregek feltartóztatására, az volt, hogy az ellenség által meg nem támadott szakaszokon elhelyezkedő csapategységeket átcsoportosítva, azokkal manővereket hajt végre és halálmegvető bátorsággal védelmezi első állásait. Ellenlökéseket indít tehát egy olyan ellenség ellen, amely még mindig számszerű fölényben volt:

¹⁹ M. Molahov: i. m. 105—106. old.

²⁰ SZU HML. 38. jelzet 635. lap.

Alakulatok és egységek	Saját	Ellenség	Arány
A 3. és a 11. bolgár lövész- hadosztály, valamint a 84. és a 122. szovjet lövészadosz- tály	46—48	62—62	1 : 1,3
Aknavetőik	128	192	1 : 1,4
Tüzérség (75—105 mm löve- gekkel)	184	188	1 : 1
Harcocsi alakulatok és ro- hamlövegek	46	72	1 : 1,7

Március 10-én a 3. és a 11. bolgár lövészadosztályok a 84. és a 122. szovjet hadosztályokkal együtt újabb támadást indítottak a megerősített védelemben levő ellenséges csapatok ellen. A támadás azonban nem hozott döntő eredményt. Az ellenség Dolni Miholjac felől mind újabb és újabb egységeket vetett harcba és Valpovónál sikeresen átkelve a Dráván, Bere-mend irányában ismét tért nyert. Ez arra kényszerítette a bolgár parancsnokságot, hogy harcba vesse utolsó tartalékát, a 16. lövészadosztályt is, Villány, Harsány és Siklós körzetében.

Március 11-én és 12-én Szedán-tanya és Drávaszabolcs birtoklásáért szívos harcok indultak, s ezekben a 16. lövészhadosztály alakulatai is részt vettek. Heves harcok után az 59. lövészezred elérte Drávacsehit, az 57. lövészezred pedig Drávapalkonya felszabadításáért vívott harcot. A 133. szovjet hadtest két hadosztályával a 16. bolgár lövészadosztály balszárnyánál indított támadást, és sikerült birtokba vennie Drávaszabolcsot. A 16. lövészadosztály tartaléka, az 58. lövészezred viszont elfoglalta Szedán-tanyát, az egész német védelem súlypontját.²¹

Március 13-án az ellenség két ízben is kiszorította a 16. lövészadosztály alakulatait a Szedán-tanyáról. A harmadik ellenlökés során, amelyben a küzdő alakulatok egész tisztikara is részt vett, a bolgárok ismét birtokukba vették a tanyát. Ez megkönnyítette az 57. és 59. lövészezred támadását Drávacsehi és Drávapalkonya irányában. Az 57. ezrednek éjszaka ellentámadással sikerült birtokba vennie Drávacsehit, de hajnalban a túlerővel támadó ellenség elől kénytelen volt visszatérni kiindulási pontjára.

²¹ A Honvédő Háború rövid története. 244. old.

Március 15-én az ellenség újabb erőket vetett át Dolni Miholjac felől a híd főállásba. Így harcba vetette az 528. gyaloghadosztályt, az „F” hadseregcsoport tartalékához tartozó egyes alakulatokat, a Dráva folyónál már előzőleg védelmi harcokat vívott német egységeket, azzal a céllal, hogy elvéreztesse és teljesen szétmorzsolja az ebben az irányban védő bolgár alakulatokat.

Március 15-én a 3. lövészadosztályt — amelyet két nappal előbb leváltott — gyors újrafeltöltés után Drávafok és Bogdasa körzetébe vezényelték át és a 16. lövészadosztály szovjet csatarepülőgépek támogatásával újabb ellenlökést hajtott végre a szemben álló ellenség megtörésére, amelynek ellenállása meggyengült azoknak a sikeres szovjet légitámadásoknak az eredményeként, amelyek az ellenség tartalékaira mértek nagy csapásokat.

Március 16-án megindult a támadás az ellenség egész védelme ellen. A 133. szovjet hadtest teljesen megtisztította Drávaszabolcsot, az 56. bolgár lövészrezred pedig birtokába vette Drávapalkonyát. Ezután az ezred az 59. lövészrezreddel együtt visszafoglalta Drávacsehit, így a „Feketevíz”-csatornát védő jelentős német csoportosulás hátába került.²²

Március 17-én és 18-án a 16. bolgár lövészadosztály alakulatai a 133. szovjet lövészhadtest segítségével támadást indítottak az ellenség „Feketevíz” menti védelmi vonalának az áttörésére. Az ellenség a támadást nem tudta feltartóztatni, ezért a Drávától délre harcoló csapatainak egy részét kivonta Dolni Miholjac körzetéből, miközben el kellett szenvednie a tüzéség és a bolgár hadsereget támogató csatarepülők tüzét.

Március 18-án délután a 16. lövészadosztály két ezredének sikerült átkelnie a csatornán és elérte azt a helyet, ahonnan az ellenség már kivonta csapatainak maradványait is.

Március 19-én a Drávától délre harcoló utolsó német alakulatok is megsemmisültek és ezzel ismét helyreállt az 1. Bolgár Hadsereg drávai védővonala. Ezzel teljesen és véglegesen kudarcba fulladt a német fasiszták utolsó támadási kísérlete a bolgár hadsereg ellen.²³

²² Uo. 245—246. old.

²³ Uo. 246—249. old.

*Az 1. Bolgár Hadsereg védelmi harca
Kisbajom és Kaposvár körzetében*

1945. március 6-án hajnalban az ellenség megindította támadását. A 299. szovjet lövészadosztály a 3. bolgár hadtest egységeivel együtt 12 órán át hősiessen védekezett, azonban az ellenségnek mégis sikerült áttörnie a védelmet és elérnie a Nagybjom és Jákó határától keletre és Csekel községtől 1 km-re délre húzódó terepszakaszt.

A támadás megállítása céljából a 3. hadtest parancsnoksága a 64. szovjet hadtest megsegítésére Csekel körzetébe irányította a 12. lövészadosztály egyik gyalogezredét.

A 31. lövészezred 14 óra tájban Csekelnél azt a parancsot kapta, hogy indítson ellentámadást a Csekel—Kisbajom körzetében levő ellenség ellen. A tüzérségi támogatás eredményeképpen az ellenség visszavonulásra kényszerült egészen a Jákó—Kutas vasútvonalig.

Ez idő alatt Kadarkút—Hencse körzetében a 46. gyalogezred összpontosítást hajtott végre.

Március 7-én 3 órakor az ellenség sikertelen támadást indított a 31. lövészezred ellen és visszavonulni kényszerült. Egy várható erősebb ellenséges támadás visszaverése céljából a 12. lövészezred azt a parancsot kapta, hogy szállja meg a Nagybjom—Nagykorpád, Kadarkút és Szigetvár irányában levő magaslatokat.

Március 8-án a 31. lövészezred visszaverte az ellenség egymást követő három heves támadását. A 32. lövészezred Csekelről és Gigétől északra, a 189. számú háromszögelési pont területén foglalt állást.²⁴

Március 10-én az ellenség újabb támadást indított. Fő erőit a 31. lövészezred állásai ellen vetette harcba. A túlerőben levő ellenség támadásával szemben hősiessen védekező ezred jelentékeny veszteségeket szenvedett, és végül is Csekelről északnyugatra visszavonult. Visszavonulását a 32. lövészezred és a 299. szovjet lövészadosztály egyes alegységei tűzzel támogatták.

A 12. lövészadosztály 46. lövészezrede Mike és Kadarkút körzetében maradt. Két zászlóalja megszállta a 31. lövészezred és a 10. lövészadosztály 44. lövészezredének balszárnya közötti terepszakaszt. Az ellenség itt áttörést kísérelt meg, nagy veszteségeket szenvedett és kénytelen volt eredmény nélkül meghátrálni. Arról a törekvéséről azonban, hogy támadásával a 3.

²⁴ Uo. 248. old.

bolgár hadtest szárnyába és hátába kerüljön, nem mondott le, ezért mind újabb és újabb tartalékokat vetett harcba.

A Csekel körzetében tanúsított ellenállást megkerülve, március 10-én Szabas és Kisbajom községekből indított támadást Nagykorpad irányában. Ennek feltartóztatására a főparancsnokság a 10. lövészadosztály tartalékában levő 44. lövészezredet vetette be. Az ezredet Lábod községből tehergépkocsikon észak felé szállították. Feladata volt, hogy a Prépost-tanya környékén, Móricz-erdőtől északra foglaljon állást és tartóztassa fel az ellenséges támadást. Itt a 960. szovjet lövészezred elkeseredett harcot vívott a túlerőben levő ellenséggel. Megsegítésére a 44. lövészezred parancsnoka egy gyalogszázadot küldött ki, s ennek sikerült megmentenie a fogságtól a szovjet ezred törzsét. Az ezred tüzéségét és hadtápját is sikerült Szabas felé visszavonni.

Röviddel ezután az ellenség megtámadta a 22. lövészezredet, de eredménytelenül. Nehéz harcban, amely több helyen közelharccá bontakozott ki, az ezred feltartóztatta az ellenséget, és megakadályozta átkelését a Kisbajom melletti folyón.

A 3. Ukrán Front parancsnokának parancsára az 57. szovjet hadsereg kötelékében tevékenykedő 12. lövészadosztályt a hadsereg alárendeltségébe osztották be. A 46. gyalogezred Kádárkút körzetében maradt.

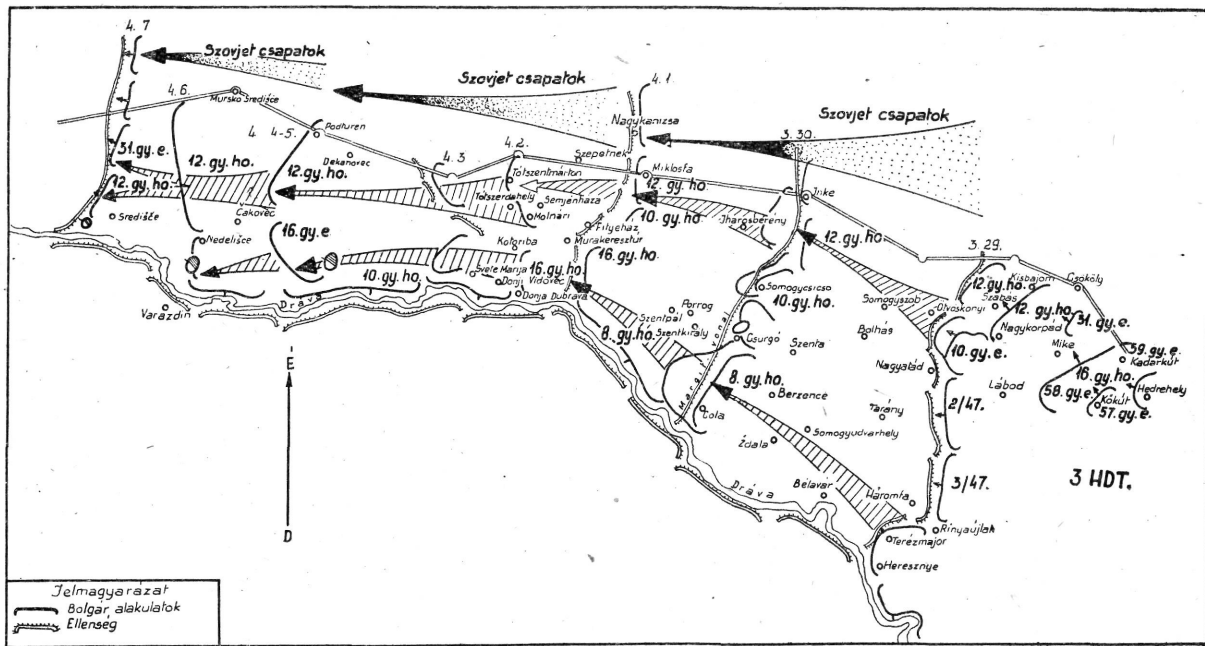
Másnap az ellenség két újabb kísérletet tett arra, hogy Prépost-tanya és Nagykorpad irányában betörjön a 44. lövészezred védelmébe. Az ezred olyan szilárd ellenállást tanúsított, hogy az ellenség heves támadása nem vezetett eredményre.

Az ellenség megállásra kényszerült és az elért terepszakaszon védelembe ment át.

1945. március 6-tól 12-ig a 3. hadtest ezredeinek szoros együttműködésben a 299. szovjet lövészadosztállyal, nehéz védelmi harcban sikerült megakadályozniuk, hogy az ellenség a hadsereg hátába kerüljön és ezzel kedvező helyzetet teremtsen a Velencei-tó és a Balaton között, valamint a Drávánál indított másik két német támadás számára.

5. A muraközi támadó hadművelet

A 3. Ukrán Front csapatainak 1945 március második felében indított ellentámadása mély éket vágott az ellenségnek a Balatontól északra húzódó védelmében. A Sopron irányában folytatódó előretörés azzal fenyegette a Nagykanizsától északra levő ellenséges csapatokat, hogy délről is bekerítik és meg-

Az 1. Bolgár Hadsereg Mura-menti támadó hadművelete

semmisítik őket. Ezért március hónap végén felvetődött az a gondolat, hogy a 3. Ukrán Front legdélibb szárnyán levő 57. szovjet és 1. Bolgár Hadsereg indítson támadást és véglegesen számolja fel a Balaton, a Mura folyó és az osztrák határ térségében levő ellenséges erőket.

1945. március 26-án 9 óra 30 perckor a hadsereg azt a feladatot kapta, hogy a 3. hadtest (a 10., 12. és 16. lövészadosztály) törje át a Kisbajom—Nagykorpád szakaszon az ellenség védelmét. A támadás fő csapásának iránya: Szabas, Somogy-szob, Iharosberény, majd Nagykanizsa-Dél. A hadműveletet Berzenca és Csurgó irányában a Babocsa körzetében állomásozó 8. lövészadosztály támogatta.

A hadseregnek az 57. szovjet hadsereggel együttműködve szét kellett zúznia Nagykanizsánál az ellenséges hadcsoportot és a támadás kezdetétől számított 5—6 nap alatt el kellett foglalnia a Nagykanizsától délre és délnyugatra levő területet. Utána pedig a támadást a Drávától északra elterülő térségben Csakovec és Berzse irányában kell kifejleszteniük.

A támadás kitűzött időpontja 1945. március 28-án 17 óra volt. A szemben álló ellenséges erők a következők voltak: Kisbajom és Nagyatád körzetében a „Bakony” nevű magyar fasiszta gyalogezred, amely három, páncélosokkal támogatott zászlóaljából állott. A Nagyatád—Godvicza körzetben vegyes német—horvát zászlóaljak, a Drávától délre, Heresznyénél a 13. SS-hadosztály (a 27. és 28. gyalogezredek) volt, melyet a 24. magyar vadászzászlóaljjal és a 218. magyar gyalogzászlóaljjal erősítettek meg. A Drávától délre harcokcsikkal megerősített két kozák dandár (a 3., 5. és 6. lovasezredek) rendezkedett be védelemre. Az ellenség szívós védelemre rendezkedett be és védelmét mélységben is kiépítette.

Az ellenség március első felében szenvedett veresége, valamint a 2. és a 3. Ukrán Front együttes támadása — amely már Bécs elővárosait ostromolta és Bratislava—Grác térségét is megközelítette — erősen csökkentette az ellenség harci szellemét.

Az 1. Bolgár Hadsereg a Kaposvár felől és a Dráván át Harkány irányában indított ellenséges támadások visszaverésében aratott győzelmei viszont fokozták a parancsnokok és politikai helyettesek erkölcsi erejét és áthatotta őket az ellenség sétézésének vágya.

Nagykanizsánál és tőle északra az 57. szovjet hadsereg indított támadást.

A hadsereg számára kijelölt támadási sáv dél felé könnyedén lejtő síkságot érintett, amelyet csatornák (Rinya-patak, Principális- és a Dombos-csatorna stb.), továbbá folyók (Víz-árok, Malompatak, Tarány, Marjas, Határárok, Mura folyó stb.) szabdaltak át. E természetes akadályokon kívül a hadseregnek még az ellenség három megerősített védőövét is le kellett küzdenie:

1. A megerősített Kisbajom—Ötvöskónyi—Nagyatád—Rinya-patak—Háromfa—Teréz—Heresznye védőövet, amelynél az ellenség védelmének mélysége mintegy 7 km volt. A védőállások előtt és között elaknásított területek és drótakadályok voltak. Közvetlenül az első állás előtt volt a Rinya-patak partja. A csatorna valamennyi hídját felrobbantották. Az első árokrendszer csaknem teljesen egybefüggő volt. Az első állás árkaiban sok, főleg faanyagból készült fedezék volt. Az ellenséges védőöv csaknem minden lakott helyet mögáiban foglalt és szinte minden épületet tűzfészekké változtattak át. A megerősített létesítményeket nagyon jól álcázták.

2. A Pat — Inke — a 162. háromszögelési pont — Szentá — a 178. háromszögelési pont — Iharosberény — Somogyicsicsó — Csurgó — Gyékényes és Gola közötti megerősített „Margit” védelmi vonal. Ez 1 méter 20 centi mély lövészárkokból állt. Az árkok fontosabb pontjain 2—3 irányban összekötő árkokat építettek ki, 100—200 méter mélységben. Magában a védőállásban és attól 100—200 méternyire számos, egyenként 10—15 ember befogadására alkalmas fedezéket építettek. A falvakban a tüzelőállásokat úgy helyezték el, hogy biztosítsák a falvak körkörös védelmét. A harcálláspontok, tüzelőállások, drótakadályok és aknamezők jelentékenyen növelték az ellenséges védelem hatékonyságát. Ez a védőöv a fontos nagykanizsai ipari és nyersolaj körzetet védelmezte.

3. A jasztrebci védőöv a Mura és a Dráva folyó közötti legkeskenyebb szakaszon épült, Veliki Kog, Mali Kog, Jasztrabci és a Hum vonala mentén. Itt a védelmet három és fél hónapon át szakadatlanul erősítették. A védőöv körzetébe eső falvakat erős tűzfészekké képezték ki.

A kapott feladatnak és az adott helyzetnek értékelése alapján a bolgár hadsereg parancsnoka elhatározta, hogy március 28-án esti 19 órakor végrehajtja a hadsereg átcsoportosítását és Szabas — Somogyszob — Iharosberény irányában támadásba megy át. Ugyanebben az időben Drávazsitva, Berzence—Csurgó irányában egy másik, kiségitő támadást indít.

A támadást az alábbiak szerint tervezték végrehajtani:

— Az első napon Alsó-Segesd, Somogyszob, Tarány, Béla-vár kivételével,

— A második napon — Inke kivételével a Szentpál-erdő nyugati szélének elérése,

— A harmadik és a negyedik napon — Liszó, Somogy-szentmiklós kivételével.

A hadseregpárancsnok döntése alapján a vezérkar részletes tervet dolgozott ki, amely a „Balkán” fedőnevet kapta. A terv alapján a támadást két rohamcsoporthoz és két biztosító csoporthoz kell végrehajtania.

a) A jobb oldali rohamcsoporthoz két alcsoporttal: a 159. háromszögelési pont körzetében Csekeltől nyugatra 2 km-re, Csekeltől még beleértve, támadásának fő iránya: Ötvöskőnyi, Somogyszob.

— A 16. hadosztály tüzérezredével megerősített 12. lövészadosztály, a 2. és 3. hadseregek közvetlen páncélelhárító osztályok, a 417. szovjet páncélelhárító ezred, a 31. szovjet sorozatvető osztály és a 16. lövészadosztály aknavető századai a 159. háromszögelési pont körzetében — Nagykorpádót is beleértve — támadást indítanak az ellenséges védelem áttörésére és kezdeti térnyerésüket Szabas, Somogyszob és Iharosberény irányában tovább szélesítik. Majd az 57. szovjet hadsereggel együttműködve megtörik az ellenség ellenállását.

— A 10. lövészadosztály — a 47. lövészrezred kivételével — a nagykorpádi arcvonalszakaszon indít támadást, hogy Méhesháza—Kiserdő körzetében áttörje az ellenség védelmét és Nagyatád irányában védelembe rendezkedve, támogassa a 12. lövészadosztályt Ötvöskőnyi és Somogyszob elfoglalásában. Az itt elért térnyerést Bolhás—Iharos—Liszó, valamint Szentá és Csurgó irányában kiszélesítik, hogy ezeket a helységeket elfoglalják és elérjék a Mura folyó torkolatát.

b) A bal oldali rohamcsoporthoz a 8. lövészadosztály (a 30. lövészrezred nélkül), megerősítve a 4/11. tüzérosztállyal, a Rinya-patak—Heresznye frontszakaszon támad, azzal a céllal, hogy a Teréz-tanya és a vasútvonal mentén áttörje az ellenség védelmét és térnyerését Drávazsitva irányában kiszélesítve, úgyszintén védelembe rendezkedjen be a Dráva folyó északi partján, Golától Heresznyéig.

A 12. és a 10. lövészadosztály közötti határvonalak Mikén, Ötvöskőnyi községet kettészelve, Somogyszobon, Iharosberényen, Somogy-szentmiklóson haladnak át.

c) A tartalékot — a 16. lövészadosztályt — Kadarkút, Mike, Nagyállás, Kékkút körzetében összpontosítják, majd a fő rohamcsoport mögött előrenyomul, készen arra, hogy az elért sikereket megszilárdítsa, illetve továbbfejlessze.

A szervezésben levő központi lovasezrednek — melynek kötelékébe a 3., 12. és a 16. lovasszáhad tartozik — az a feladata, hogy a támadás kibontakoztatásában és az ellenség üldözésében vegyen részt.

Az 57. szovjet hadsereg és a bolgár egységek közötti sávhatár Kisbajom — Alsó-Segesd — Inke — Nagykanizsa vasútállomás — Letenye vonalán, a Mura folyó déli partja mentén húzódik.

A bolgár hadsereg bal oldali sávhatára a Dráva folyó északi partja. A támadás megindulásáig az alakulatoknál és a törzsek-nél — a hadsereg új feladatainak megfelelően — harci és erkölcsi-politikai kiképzést tartottak.

Március 26-, 27- és 28-án a hadsereg végrehajtotta az átcsoportosítást.²⁵

1945. március 29-én megindult a támadás. A támadók az ellenséges védelmet több helyen áttörték. Egyes áttörési helyeken, ahova a támadás fő csapása irányult, az alakulatok mintegy 10 km-t nyomultak előre, s elérték azt a vonalat, amelyet Belég—Ötvöskőnyi keleti széle, Nagyatád környékének keleti széle képez. A támadás mellékiránya Felső-Birka és a Dráva folyó vonalán (Heresznyétől 2 km-re északnyugatra) haladt. Ily módon az ellenség védelme felbomlott és megkezdte visszavonulását nyugati irányban. Másnap a hadtest, erélyes üldözés után, mintegy 20 km-t nyomult előre és elérte a Somogyicsó — Szentá — Berzence — Gola vonalat. Különösen erőteljes volt a mellékirányban támadó 8. lövészadosztály alakulatainak előretörése.²⁶

Március 31-én a hadtest támadást indított a megerősített „Margit”-vonal ellen. A támadók szívós harcok után itt is áttörték az ellenséges védelmet és elérték a Nagycsicsó, Avas, Gyékényes és Gotalovo helységek által határolt mintegy 6 km mélységű terepszakaszt. Másnap megkezdődött az üldözés. A 8. és a 10. lövészadosztály mellett a parancsnokság harcba vette a 16. lövészadosztályt is. Az ellenség elkeseredett ellenállását leküzdve, a bolgár csapatok elérték a Principális-csatornát és a Mura folyót, miközben 14 km-t nyomultak előre.

²⁵ BHL, 6. a. 1. jelzet 1. irat 1—10. old.

²⁶ BHL, 6. a. 1. jelzet 7. irat 1—5. old.

Április 1-én a csapatok Iharosberény körzetében áttörték az ellenség védelmét és szovjet harckocsi egységgel együtt bevették Nagykanizsa városát.²⁷

Április 2-án, a heves ellenállás dacára, amelyet az ellenség a védelemre alkalmas és védelmi célokra annyira kiépített Principális-csatorna és a Mura folyó nyugati partján kifejtett, a 12. lövészadosztály erőszakos átkelést hajtott végre a csatornán, a 16. lövészadosztály pedig a Mura folyón, és a rendkívül nehéz körülmények között elérték a Vencse — Semjénháza — Fityeháza — Murakeresztúr — Kotoriba és Dolni—Dubrava vonalat. A 10. lövészadosztály az első lépcsőben támadó két hadosztály közötti térségben indított támadást és megkönnyítette ezek hadműveleteit. A 8. lövészadosztály a Dráva folyó északi partján fokozatosan védelemre rendezkedett be. Ugyanezen a napon a parancsnokság harcba vetette a 16. lövészadosztály déli szárnyán, a 8. lövészadosztály addig tartalékban levő 12. ezredét. Az éjszaka folyamán ez az ezred parancsot kapott a visszavonulásra és visszatért a hadosztályhoz. Aznap az egységek mintegy 8 km-t nyomultak előre. Másnap az első lépcső alakulatai folytatták az ellenség üldözését. A heves ellenállást és a terep adta nehézségeket leküzdve, a hadtest elérte a Letenye — a Mura folyó északi partja — a 143. háromszögelési pont (a Mura déli partján) — és a Szent Mária keleti széle által határolt vonalat. Itt a 10. lövészadosztály feladatul kapta a Dráva folyó északi partjának a védelmét nyugati irányban, a 8. lövészadosztály pedig fokozatosan nyomult előre nyugatra. Ezen a napon az alakulatok 10 km-t haladtak előre.

Április 4-én az ellenség üldözése során a heves védekezés ellenére, a bolgár hadtest elérte a Podturen — Palovec — Mala Szubotica és Podbreszt vonalát. A 16. lövészadosztálytól délre a 10. lövészadosztály 47. ezrede nyomult előre és fokozatosan átvette a Dráva folyó partjának a védelmét a számára kijelölt szakaszon. Ezen a napon a hadtest 16 km-t haladt előre.

Másnap, április 5-én a hadtest az ellenség által előzetesen megszervezett Poklenica — Kralevac — Szveti Rog — Mali Rog — Pribiszlavec — Mala Sztefanac — Orevica védelmi vonalon a Muraközben kifejtett heves ellenállásába ütközött.

Az ellenség, hogy déli irányban a Horvátországba visszavonuló csapatai számára fenntartsa a műutat és a Dolnja Lendava — Csakovec — Varasdin vasútvonalat, új erőket dobott harcba (kb. 1 gyalghadosztályt, harckocsikat, rohamlövegeket

²⁷ A Honvédő Háború rövid története. 261. old.

és egy páncélvonatot). Néhány ellentámadást is indított. Ennek ellenére a bolgár hadtest több helyen áttörte a német védelmet és a Ferketinec — Mali Rog — Pribiszlavec könyékének nyugati széle — Mali Sztefanec — Orehovic vonalig tört előre. A 10. lövészadosztály 47. gyalogezrede a 16. gyaloghadosztály 57. lövészrezredével együtt vívott nehéz harcokat Orehovicáért. Ezen a napon a hadtest 6 km-t nyomult előre.

Nyolc nap leforgása alatt a hadtest az ellenség védelme mélységében 80 km-re haladt előre.

Április 6-án a hadtest (a 12. és 16. lövészadosztály és a 10. lövészadosztály lövészrezrede) az ellenség elkeseredett és szívós ellenállását leküzdve, elérte a Koncovcsak — Szveti Juraj — Egerszeg — Macinec — Pustane vonalat, valamint a Varasdintól északra a Dráva folyón át vezető vasúti hidat, és ily módon további 16 km-t nyomult előre.

Másnap, április 7-én folytatódott az ellenség üldözése. A 12. lövészadosztály, a 16. lövészadosztály, valamint a Központi lovasezred elérte a Vrabovica — Jasztrebci keleti széle — Godenici — Loperstice — és Libanya-folyó vonalát, s ezzel további 8 km-rel jutott előre. A Központi lovasezred elérte Ormost, de az ellenség ellentámadása Lopersticétől délre, a Libanya-folyó keleti partjára vetette vissza. A hadtest a megerősített jasztrebci állás előtt azt a parancsot kapta, hogy a frontszakaszon védelemre rendezkedjen be.

Április 12-én a hadsereg első alakulatai átkeltek a Dráva folyó déli partjánál, hogy közös hadműveleteket folytassanak a Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereggel.

Németország május 8-án letette a fegyvert. A 3. Ukrán Front parancsnoksága az 540—541. rejtjeles távmondattal elrendelte: ha az ellenség május hó 9-én 11 óráig nem adja meg magát, a bolgár hadsereg mérjen döntő csapást a szemben álló ellenséges alakulatokra.

Nagy ellenséges hadoszlopok vonultak nyugat felé, s a fegyverletételi egyezmény rendelkezéseivel ellentétben, nem tették le a fegyvert. Ezért a 3. Ukrán Front vezérkara parancsot adott az 1. Bolgár Hadseregnek, hogy a Dráva folyótól északra elterülő térségben, Klágenfurt irányában folytassa a támadását, szilárdan biztosítsa az arcvonalt déli szárnyát, és ne engedje meg a Jugoszláviából visszavonuló ellenség átkelését a Dráva folyón. A 3. Ukrán Front vezérkarának parancsa egy hadtestet jelölt ki az ellenség üldözésére. A 12. lövészadosztály a maribor—klágenfurti út mentén indított támadást, a 3.

lövészhadosztály pedig ettől balra: Eibiswald, Schwanberg és Landsberg irányában.

Május 13-án a hadsereg elérte a parancsban megjelölt leg-távolabbi objektumokat, s a 2., 141. és az 1763. háromszögelési pontok (Kis-Alpok) határán találkozott a szembejövő angol csapatokkal.

Az 1. Bolgár Hadsereg támadó hadművelete, amely március 29-től május 15-ig 280 km mélységben folytatódott, azáltal, hogy magára vonta és feltartóztatta az ellenséget, jelentős mértékben támogatta a 3. Ukrán Front tevékenységét. A hadsereg közvetve biztosította a szovjet hadsereg déli hadászati tervének és ezzel közvetlenül a 3. Ukrán Front tervének a végrehajtását.

A hadsereg biztosította a jugoszláv hadsereg és a szovjet hadsereg hadműveleti összeköttetését és jelentékeny mértékben hozzájárult a Horvátországban és Magyarországon aratott sikereikhez. Meggyorsította Horvátország, Szlovénia, Magyarország és Ausztria felszabadítását és ezáltal a szövetséges hatalmak végleges győzelmét is a hitleri Németország felett.

A hadsereg, állhatatos előnyomulása során az 57. szovjet hadsereggel együtt elfoglalta Nagykanizsát, ezt a fontos gazdasági központot és közvetlen környékét, ahol a német technika üzemeltetését biztosító petroléumforrások voltak.

48 nap leforgása alatt az ellenség teljesen megsemmisült és mind emberben, mind anyagban súlyos veszteségeket szenvedett. Felszabadult 465 lakott helység, ezeknek jelentékeny része magyar területen van (Baranya, Somogy és Zala megyékben).

Az átlagos napi előnyomulási ütem 25 km volt. Ha figyelembe vesszük a hegyes terepet, ez az ütem nem csekély és megközelíti a szovjet hadsereg napi előrehaladási ütemét az 1944. évi hadműveletek idején.

Következtetések

A végső célért: a hitleri Németország mielőbbi szétzúzásáért, a bolgár nép erejétől és lehetőségeitől függően harcolt a háború során. A Bolgár Kommunista Párt közvetlen vezetésével megteremtett és megszilárdított bolgár néphadsereg a fronton új sikereket aratott. A pártvezetés mozgósította a bolgár népet és hősi munkára lelkesítette a hátrországot. Egybekötötte a bolgár népnek a monarchofasizmus és a reakció ellen vívott harcát az Európában vívott nemzetközi, antifasiszta küzdelem-

mel, s ez az országban négy évszázad óta vívott nemzeti harcok természetes betetőzéseként jelentkezett.

A párt felhívására tízezrek jelentkeztek és jöttek a hadseregbe, köztük azok az aktív antifasiszták, akik részt vettek az ellenállási harcban is. Ugyancsak a párt vezetése alatt jött létre és fejlődött ki a hadseregben a politikai helyettesi intézmény is. A faszizmus elleni igazságos, hazafias háború megvívásával a párt új, szocialista típusú hadsereggé kavácsolta a bolgár hadsereget.

Az 1. Bolgár Hadsereg Magyarországon aratott háborús sikerei még jobban megszilárdították a Hazafias Arcvonal vezette új kormány helyzetét, s megtisztították az ország belső légkörét. Ez egyidejűleg csapás volt a hazai reakcióra és ellenzékre is, amely a nemzetközi reakció támogatását élvezte. A párt mozgósította az ország forradalmi erőit a gazdasági nehézségek leküzdésére, a rombadöntött népgazdaság, közlekedés és hírközlés helyreállítására.

*

Ez időszak alatt az 1. Bolgár Hadsereg érdemben biztosította a 3. Ukrán Front balszárnyát és ezzel együtt a nyugat felé előretörő szovjet hadsereg déli hadászati szárnyát is. A hadműveletek során az ellenség veszteségei a következők voltak: 12 538 halott tiszt, tiszthelyettes és katona, és 47 896 hadifogoly. A német fasisztákkal vívott harcokban a bolgár hadsereg 250 tüzérségi löveget, 160 aknavetőt, 42 harckocsit, 380 gépfegyvert, 372 gépkocsit és sok más hadianyagot zsákmányolt.

Az 1. Bolgár Hadsereg vesztesége a drávai védelmi harcokban és a muraközi támadó hadműveletben 14 908 ember (ebből 3257 halott, 1582 eltűnt, a súlyos sebesült pedig 10 069).²⁸

Az 1. Bolgár Hadsereg háborús sikereiben döntő szerepe volt a Szovjetuniónak és a szovjet hadseregnek. A szovjet hadsereg, azáltal, hogy Jasi—Kisinyev térségében megsemmisítette a hitlerista hadsereget, döntően hozzájárult ahhoz, hogy Bulgária felszabaduljon a fasiszta rabságból. Ez kedvező helyzetet teremtett Bulgária részvételéhez a hitlerista koalíció ellen vívott háborúban. Másrészt nagy nemzetközi tekintélyével a Szovjetunió kedvező politikai helyzetet teremtett arra is, hogy az 1. Bolgár Hadsereg részt vegyen Magyarország felszabadításában, s így Bulgária, történelme során első ízben küzdhetett a testvéri magyar nép szabadságáért, jöllehet Magyarország 1000 km-re van Bulgária határaitól.

²⁸ MNV. története 28—53. old. (bulgárul).

A Szovjetunió és a szovjet hadsereg konkrét anyagi segítséget is nyújtott Bulgáriának: visszatérítési kötelezettség nélkül gabonát bocsátott a szükségét szenvedő bolgár nép rendelkezésére, valamint fegyverzetet, szállító eszközöket, lőszert, ruházatot és lábbelit az 1. Bolgár Hadsereg számára. A szovjet hadsereg példáját követve, a bolgár hadsereg katonái és parancsnokai hőstettek tömegét hajtották végre. Nehéz helyzetekben segítettek egymást, közösen ontották vérüket a győzelem és a felszabadulás közös ügye érdekében.

Bulgária részvétele a háborúban és közreműködése a hitleri Németország széttűzésében, széles körű elismerésre talált.²⁹ A szovjet főparancsnokság az 1. Bolgár Hadsereg Magyarországon aratott sikereit napiparancsban három ízben is méltatta. A párizsi békekonferencián Novikov, a Szovjetunió képviselője így nyilatkozott: „A szovjet küldöttség Bulgária nagy érdemének tudja be azt, hogy erőinek felkészítését és összpontosítását minimális határidő alatt hajtotta végre és alig két hónap után már nemcsak támadásba ment át 12 hadosztályt kitevő állománnyal, hanem szét is zúzott 8 német hadosztályt, felszabadította Macedónia és Szerbia nagy részét és számottevő segítséget nyújtott a Dunánál tevékenykedő szovjet seregeknek. A bolgár csapatok tevékenyen részt vettek a Németország ellen vívott háborúban.”

Az 1. Bolgár Hadsereg közvetlen támogatásával kibontakozó antifasiszta magyar népi ellenállás Dél-Magyarországon a magyar nemzeti történelem új, fényes korszakát nyitotta meg. Az 1. Bolgár Hadsereg a magyar lakosság őszinte támogatását és segítségét élvezte abban a harcban, amelyet az ország felszabadításáért vívott.³⁰ A lakosság a harcoló hadsereg hátában elősegítette a szállítás és az ellátás munkáját, az egészségügyi és kórházi intézmények működését, a csapategységeknek a lakott helyeken való elszállásolását, az új, szabad élet kialakítását, és az ország demokratikus átalakítását és nemzeti felvirágzását.³¹

Az 1. Bolgár Hadsereg megjelenése Magyarországon számottevően hozzájárult a fasiszta magyar hadsereg felbomlásához, számos alakulatának fegyverletételéhez és a katonák tömeges átszőkéséhez. A fasiszta börtönöket, táborokat és a fasiszta mozgósítást átszenvedett dolgozó, forradalmi szellemű magyar nép nem akarta a számára idegen — az uralkodó osztályok, az

²⁹ BHL. 2. a. 10. jelzet 64., 70. lap; 64. sz. irat 59. lap, III—778.

³⁰ BHL. 6. a. 1. jelzet 5. és 7. irat.

³¹ BHL. 213. a. 1. jelzet 26. sz. irat 26. lap, 6. a. 1. jelzet, 7. sz. irat 163. lap.

arisztokrácia és a német-fasiszta bérencek akaratát kifejező — érdekeket szolgálni. Így néhány hónap leforgása alatt az átszökés, amelyet kezdetben csak kis fegyveres csoportok vállaltak (pl. Nagyatádon novemberben Katona József tiszthelyettes vezetésével 14 ember adta meg magát), később egész zászlóaljok és egységek fegyverletételében nyilvánult meg. Így megadta magát: a „Bakony” nevű ezred, az I. Budapesti Ezred, a 20. gyaloghadosztály 24. és 218. zászlóalja, a 2. magyar hadseregközvetlen hadtest 2. hadosztálya. 1945 márciusában és áprilisában, a hitlerista csapatok páratlanul heves ellenállása dacára, több mint 13 500 magyar katona adta meg magát fegyverestől. Ezek egy része azt kérte, hogy fegyverét megtartva harcolhasson az újonnan alakult debreceni magyar kormány oldalán a fasiszták ellen.

A helyi kommunista pártszervezetek az 1. Bolgár Hadsereg politikai osztályainak a segítségével felvették az összeköttetést a népi kormányzat új szerveivel. Az antifasiszta és haladó gondolkodású közéleti emberek kiszabadultak a börtönökből és koncentrációs táborokból. Támogatva Baranya, Somogy és Zala megyékben a gazdasági újjáépítés első lépéseit, egyúttal megszervezték a bolgár hadsereg ellátását is, biztosították a közlekedés és a hírközlés munkáját; az ellenséges propaganda és izgatás ellenére is végrehajtották a földreformot, s a nagybirtokosok mezőgazdasági felszerelését és állatállományát is átadták a szegényparasztoknak. A bolgár katonák viszont segítettek azoknak a szántóföldeknek a felszántásában és bevetésében, amelyek a harcok miatt bevetetlenül maradtak. Ugyancsak a katonák segítségével álltak ismét munkába a malmok, épültek újjá a hidak, az iskolák, kórházak, az áruházak és segítettek a csatornák kitisztításában is.³²

A bolgár katonák internacionalista kötelezettségük teljesítése közben cigarettával és meleg étellel is segítettek az éhezőlakosságot, szállást adtak a fedél nélkül maradottaknak, munkát adtak a munkanélkülieknek és a szűkölködőket jövedelemhez juttatták. Erélyesen támogatták a helyi hatóságokat a gazdasági üzemek és objektumok munkájának újra indításában. Megszervezték az ipari üzemek nyersanyag- és energiaellátását. Az 1. Bolgár Hadsereg nemcsak közvetlenül támogatta a felszabadított megyékben az élet normalizálódását, hanem helyreállította az egészséges gazdasági életet is, így hozzájárult a magyar népnek a fasizmus ellen vívott küzdelme természetes betetőzéséhez is.

³² BHL. 213. a. 1. jelzet 26. sz. irat 21., 18., 20. lapok.